

Małgorzata Matlegiewicz

Spółeczny charakter turystyki i wypoczynku w aktywizacji osób niepełnosprawnych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 82, 281-293

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA MATLEGIEWICZ

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

**SPOŁECZNY CHARAKTER TURYSTYKI I WYPOCZYNKU
W AKTYWIZACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA
PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

Wprowadzenie

Województwo zachodniopomorskie to piękny region nadmorski wszechstronnie przygotowany do uprawiania turystyki, wypoczynku i rekreacji. Naturalnie szerokie i piaszczyste plaże na długości 185 km, bogactwo lasów i pojezierzy, jedyne na polskim Wybrzeżu klify, wspaniały nadmorski klimat pozwalają na relaks i wypoczynek. Obok bogatych walorów turystycznych w województwie zachodniopomorskim można spotkać duże pokłady borowiny i solanki, na bazie których rozwinęło się leczenie rehabilitacyjne, uzdrowiskowe i zabiegowe. Wśród ośrodków specjalizujących się w świadczeniu usług leczniczych, zabiegowych i rehabilitacyjnych w województwie zachodniopomorskim należy wymienić: Kamień Pomorski, Połczyn Zdrój, Świnoujście oraz Dąbki.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego z końcem lipca 2009 roku funkcjonowało 839 turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, z czego 379 to obiekty całoroczne.

W tabeli 1 zawarto zestawienie obiektów zbiorowego zakwaterowania w województwie zachodniopomorskim na tle kraju.

Tabela 1

Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w województwie zachodniopomorskim na tle kraju w 2009 roku

Wyszczególnienie	Obiekty	Miejsca noclegowe	Korzystający z noclegów	Udzielone noclegi	Stopień wykorzystania	
					Miejsca noclegowych (%)	Pokoje (%)
Województwo zachodniopomorskie	839	109 506	1 772 654	9 766 489	46,1	41,8
Polska	6 992	606 501	19 353 712	55 020 067	35,8	39,2
Polska = 100	12,0	18,1	9,2	17,8	X	X

Źródło: *Turystyka w województwie zachodniopomorskim w latach 2007–2009*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2010, s. 14.

W strukturze obiektów zbiorowego zakwaterowania w 2009 roku najliczniejszą grupę stanowiły ośrodki wczasowe (41,2%), hotele (10,4%) oraz pozostałe obiekty niesklasyfikowane (9,4%).

Najbardziej atrakcyjnym regionem województwa jest północna część położona wzdłuż pasa nadmorskiego, gdyż skoncentrowanych jest tam 76% turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania¹. Ze względu na bogate zasoby turystyczno-krajoznawcze województwa zachodniopomorskiego tworzone są na jego terenie różne oferty wypoczynku i rekreacji zarówno dla osób sprawnych fizycznie, jak i z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wspiera finansowo i organizacyjnie wszelkie inicjatywy osób niepełnosprawnych w zakresie uprawiania turystyki i krajoznawstwa. Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w różnych formach wyjazdów krajoznawczych i różnych dziedzinach turystyki kwalifikowanej wymaga przygotowania trasy i obiektów przeznaczonych dla ludzi mniej sprawnych i mniej samodzielnych. Integracja osób niepełnosprawnych z całym społeczeństwem poprzez uprawianie turystyki eliminuje wszelkie bariery psychiczne i mentalne stwarzające przeszkody w równym dostępie osób z problemami zdrowotnymi do żywej przyrody, poznawania piękna krajobrazów i uro-

¹ *Turystyka w województwie zachodniopomorskim w latach 2007–2009*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2010, s. 14.

ków dziedzictwa kulturowego regionu. Wspólne przebywanie osób niepełnosprawnych na wycieczkach i w obiektach turystycznych pozwala na realizację własnych pragnień, a jednocześnie sprzyja wyrównywaniu szans w kontaktach międzyludzkich.

1. Wpływ rozwoju turystyki wiejskiej na kształtowanie postaw społecznych osób niepełnosprawnych

Turystyka wiejska przeznaczona jest dla wszystkich turystów – zarówno dla osób sprawnych fizycznie, jak i niepełnosprawnych². Problem tkwi jednak w konieczności dostosowania obiektów turystycznych i zapewnienia osobom niepełnosprawnym opieki. Oferta gospodarstw turystycznych przyciąga turystów niepełnosprawnych do wypoczynku na wsi. Należy pamiętać, że stanowią oni grupę społeczną wewnętrznie zróżnicowaną pod względem stopnia i rodzaju niepełnosprawności, miejsca zamieszkania, wieku, wykształcenia oraz innych cech. Rodzi to konieczność zróżnicowania ofert oraz zindywidualizowania pomocy kierowanej do tych osób. U większości z nich niepełnosprawność ma charakter ograniczenia fizycznego i dotyczy np. narządów ruchu, wzroku czy słuchu. Osoby z tego rodzaju ograniczeniami chcą i mają prawo uczestniczyć w życiu społecznym na równi z innymi, jednak większość z nich dotyka zjawisko ubóstwa oraz wykluczenia z życia społecznego.

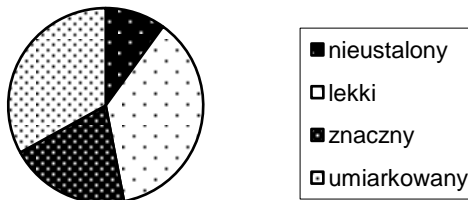
Na podstawie danych GUS z Narodowego Spisu Powszechnego (NSP) przeprowadzonego w 2002 roku wynika, że liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła 4 594 118 (co stanowiło 14,3% ogółu ludności), lecz zaledwie 665 471 z nich zatrudnionych było w różnego rodzaju firmach; pozostałe osoby przebywały na zasiłkach bądź utrzymaniu rodziny. Zgodnie z informacjami Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w Polsce w roku 2011 żyje około 4,6 mln osób niepełnosprawnych. Zdecydowana większość (84%) z nich utrzymuje się głównie ze świadczeń społecznych, rent, emerytur i zasiłków. Jedynie dla 8% tej populacji główne źródło utrzymania stanowi praca, zaś ko-

---

² Za osoby niepełnosprawne uważa się osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji. Zgodnie z ustawą oznacza to: „naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokojenie, bez pomocy innych osób, podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się, komunikację” (*Ustawa z 27 stycznia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* – DzU z 2008 r., nr 14, poz. 19).

lejne 8% pozostaje na utrzymaniu innych osób, nie mając własnych środków na przeżycie. Zatem oferty turystyczne dla tej grupy społecznej powinny sprzyjać ich możliwościom zdrowotnym i finansowym. Pobyt w ośrodkach wypoczynkowych winien być tańszy i częstokroć dofinansowywany z funduszy samorządowych, programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zdrowotnej i zatrudnienia oraz innych instytucji administracji rządowej i organizacji pozarządowych.

Mówiąc o korzystaniu przez osoby niepełnosprawne z różnych form rekreacji, należy uwzględnić nie tylko ich ograniczenia finansowe, ale również te związane z warunkami zdrowotnymi, np. różnorodność upośledzenia. Na rysunku 1 zaprezentowano stopień niepełnosprawności osób niepełnosprawnych w Polsce w roku 2002.

Rys. 1. Osoby niepełnosprawne w Polsce według kategorii i stopnia niepełnosprawności w 2002 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny, GUS, Warszawa 2007*.

Z diagramu wynika, że najwyższa niepełnosprawność dotyka grupę osób z upośledzeniem lekkim, natomiast pozostałe grupy są upośledzone z stopniem umiarkowanym, znacznym i nieustalonym. Większość z nich chciałaby, a nawet powinna uczestniczyć w rehabilitacji i wypoczynku w bliskości natury, co zapewnia im turystyka wiejska. Z uruchomionych przez państwo środków pomocowych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych dofinansowywane jest ich uczestnictwo wraz z opiekunami w turnusach rehabilitacyjnych oraz działania z zakresu sportu, kultury, rehabilitacji i turystyki weekendowej. Osoby niepełnosprawne zaopatrywane są m.in. w sprzęt i przedmioty rehabilitacyjne. Dofinansowywane są przedsięwzięcia służące likwidacji barier architektonicznych

w infrastrukturze drogowej i obiektach turystycznych. Państwo ponosi również koszty tworzenia warsztatów terapii zawodowej³.

Duża pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych pochodzi z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Jego dotacje przeznaczone są m.in. na refinansowanie gminom poniesionych przez nie nakładów w związku ze stosowaniem niższych opłat za usługi świadczone na rzecz osób niepełnosprawnych. W tabeli 2 zaprezentowano, jaka jest ogółem liczba osób niepełnosprawnych w Polsce oraz podział środków PFRON dla samorządów województw w roku 2011.

Tabela 2

Podział środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2011 r.

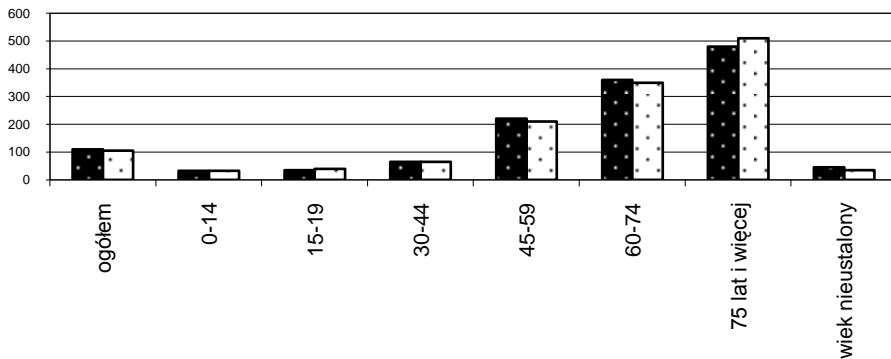
Nr	Województwo	Liczba osób niepełnosprawnych ogółem	Środki dla województwa ogółem
1	Dolnośląskie	361 132	7 206 029
2	Kujawsko-Pomorskie	260 866	6 002 993
3	Lubelskie	345 775	5 995 531
4	Lubuskie	157 277	1 866 581
5	Łódzkie	276 064	4 648 543
6	Małopolskie	551 699	7 973 567
7	Mazowieckie	465 468	7 916 078
8	Opolskie	81 171	2 418 811
9	Podkarpackie	256 916	6 254 735
10	Podlaskie	130 420	1 607 984
11	Pomorskie	263 685	4 475 036
12	Śląskie	444 140	10 631 054
13	Świętokrzyskie	147 617	3 352 266
14	Warmińsko-Mazurskie	186 290	4 786 887
15	Wielkopolskie	466 657	10 042 124
16	Zachoniopomorskie	197 941	3 846 781
X	Suma:	4 594 118	89 025 000

Źródło: Załącznik nr 1 do uchwały nr 13/2011 Zarządu PFRON z 3 lutego 2011 r.

³ M. Matlegiewicz, *Rola turystyki w integracji i rehabilitacji osób niepełnosprawnych*, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, Tom XII, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa 2010.

W ramach środków finansowych przydzielonych przez PFRON poszczególnym województwom przewidziane jest również dofinansowanie działalności rehabilitacyjnej i wypoczynkowej dla osób niepełnosprawnych.

Według Narodowego Spisu Powszechnego (NSP) z 2002 roku liczba osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie) wyniosła w województwie zachodniopomorskim 233,5 tys., co stanowiło 13,7% ogółu ludności województwa. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec województwa był osobą niepełnosprawną⁴. Osoby niepełnosprawne prawnie to osoby posiadające aktualne orzeczenie lekarskie o niepełnosprawności. W województwie zachodniopomorskim stanowiły one 82,6% osób niepełnosprawnych, zaś 17,4% to osoby niepełnosprawne biologicznie.

Rys. 2. Częstość występowania niepełnosprawności na 1000 mieszkańców w grupach wieku według NSP z 2002 roku

Źródło: osoby niepełnosprawne w województwie zachodniopomorskim w roku 2010, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2011, s. 18.

Gęstość występowania niepełnosprawności w województwie zachodniopomorskim kształtowała się na poziomie 137 osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców (w kraju 143 osoby). Z badań wynikało, że większe natężenie występowania osób niepełnosprawnych zaobserwowano wśród ludności wiejskiej i kobiet (62% ogółu mieszkańców Polski). Z danych zobrazowanych na

⁴ *Osoby niepełnosprawne w województwie zachodniopomorskim w 2010 r.*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2011 r., s. 17.

rysunku 2 wynika, że nasilenie częstotliwości występowania osób niepełnosprawnych odnotowano w grupach wiekowych po 45. roku życia. Przeważająca liczba osób niepełnosprawnych (23,8%) zamieszkiwała miasto Szczecin. Powiatem o szczególnym natężeniu występowania osób niepełnosprawnych w województwie zachodniopomorskim jest powiat wałecki (205 osób na 1000 mieszkańców), najmniej osób niepełnosprawnych mieszka zaś w powiecie poliickim (104 osoby na 1000 mieszkańców). Według wyników NSP z 2002 roku osoby niepełnosprawne aktywne zawodowo stanowiły 15,3% ogółu osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej (w skali kraju wynosi 19,2%).

Wskaźnik aktywności zawodowej dla ludności ogółem w województwie zachodniopomorskim kształtował się na poziomie 40,3%. Wobec tak niskiej aktywności zawodowej i zatrudnienia stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych była najwyższa w kraju i wynosiła 29,6% (w skali kraju 20,4%). Stopa bezrobocia ogółem w województwie w tym okresie wynosiła 27,3%.

Rozwój turystyki sprzyja aktywizacji ruchowej osób niepełnosprawnych. Niepełnosprawność dotyczy różnych rodzajów dysfunkcji. Obok niepełnosprawności ruchowej (46%) wzrasta liczba osób z innymi niepełnosprawnościami, np. po zawałach serca, udarze mózgu, schorzeniach układu krążenia i po wypadkach komunikacyjnych. Charakterystycznym objawem dla Polski jest niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych na przestrzeni ostatnich lat systematycznie spada. Spadek zatrudnienia następuje głównie wraz z wiekiem i stopniem niepełnosprawności (tabela 3).

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych jest więc ściśle skorelowane ze stopniem niepełnosprawności. Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 3, wraz ze wzrostem stopnia niepełnosprawności maleje wskaźnik zatrudnienia. Największe szanse na zatrudnienie mają osoby z lekką niepełnosprawnością. Im większy zaś stopień niepełnosprawności, tym mniejsze prawdopodobieństwo znalezienia pracy.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych podnosi sprawność fizyczną i psychiczną potrzebną do wykonywania pracy zawodowej. Rozwój turystyki stanowi zatem ważną formę procesu rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Należy jednak pamiętać o tym, by turystyka osób niepełnosprawnych nie kojarzyła się wyłącznie z turnusem rehabilitacyjnym, bo turystyka to również wędrowki po szlakach w towarzystwie osób zdrowych, towarzyszących i wspomagających osoby niepełnosprawne.

Tabela 3

Wskaźnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w zależności od stopnia niepełnosprawności w Polsce w 2006 roku

Stopień niepełnosprawności	Osoby niepełnosprawne		Wskaźnik zatrudnienia
	ogółem	pracujące	
Znaczny stopień niepełnosprawności lub równoważny	923	32	3,5
Umiarkowany stopień niepełnosprawności lub równoważny	1370	154	11,2
Lekki stopień niepełnosprawności lub równoważny	1513	296	19,2
Ogółem	3806	571	12,6

Źródło: A. Guranowski, *Perspektywy osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce w świetle aktualnych uwarunkowań ekonomicznych*, w: *Modelowa forma rehabilitacji osób niepełnosprawnych*, Zakład Aktywności Zawodowej, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 10.

Uprawianie turystyki wiąże się również z zasobami finansowymi, jakimi dysponują osoby niepełnosprawne (tabela 4). Praca tworząca nowe wartości przyczynia się do wzrostu dobrobytu społecznego. Dochody uzyskiwane z pracy osób niepełnosprawnych są bardziej pożądaną formą dochodu niż dochód z funduszy socjalnych, gdyż osoby pracujące uczestniczą nie tylko w podziale dochodu narodowego, ale również w jego tworzeniu.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych przynosi korzyści nie tylko osobom pracującym, ale również państwu, gdyż powoduje wzrost dochodów publicznych wskutek odciążenia funduszy socjalnych, jakie państwo przeznacza na zabezpieczenie bytu osób niepełnosprawnych. Efektów zatrudnienia nie należy ograniczać tylko do ich funkcji ekonomicznych. Potrzeba pracy jest dla człowieka zaspokojeniem aspiracji zawodowych i społecznych. Zatrudnienie jest podstawowym czynnikiem rozwoju gospodarczego, poprawia tym samym warunki życia ludności. Dochody z pracy kreują popyt na towary i usługi. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych to również szansa na ich integrację ze społeczeństwem, wyzwolenie się z marazmu i poczucia marginalizacji. Osoby niepełnosprawne uczestniczące w życiu społecznym poprzez zatrudnienie mają szansę korzystać z różnorodnych form turystyki. Możliwość uczestniczenia przez osoby niepełnosprawne w różnych dziedzinach turystyki wymusza zaś na

społeczeństwie likwidację barier ograniczających dostęp do obiektów turystyczno-krajoznawczych.

Tabela 4

Osoby niepełnosprawne według głównego źródła utrzymania w Polsce w 2002 roku

Kategoria niepełnosprawności	Ogółem	Główne źródła utrzymania					
		razem	praca				razem
			poza rolnictwem		w rolnictwie		
			najemna razem	na wła- sny rachunek	najemna	na wła- sny rachunek	
Ogółem, w tym:	5 456 711	665 471	454 793	80 239	9 431	121 008	4 781 039
Niepełnosprawne prawnie razem	4 450 139	474 399	333 737	58 405	5 753	76 504	3 969 123
Niepełnosprawne tylko biologicznie	1 006 572	191 072	121 056	21 834	3 678	44 504	811 910
Mężczyźni, w tym:	2 568 220	376 207	246 687	49 886	5 606	74 028	2 186 376
Niepełnosprawni prawnie* razem	2 186 483	269 568	180 592	36 479	3 364	49 133	1 913 335
Niepełnosprawni tylko biologicznie	381 737	106 639	66 095	13 407	2 242	24 895	273 038
Kobiety, w tym:	2 888 491	289 264	208 106	30 353	3 825	46 980	2 594 660
Niepełnosprawne prawnie razem	2 263 656	204 831	153 145	21 926	2 389	27 371	2 055 788
Niepełnosprawne tylko biologicznie	624 835	84 433	54 961	8 427	1 436	19 609	538 872

* W badaniach Aktywności Ekonomicznej Ludności za osoby niepełnosprawne prawnie uznaje się osoby mające orzeczenie prawne potwierdzające niepełnosprawność. Osoby niepełnosprawne biologicznie to osoby, które nie mają orzeczenia o niepełnosprawności, ale mają ograniczenia przy wykonywaniu podstawowych czynności życiowych. Szacuje się, że w skali kraju udział tej grupy wynosi 23,5%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Narodowy Spis Powszechny z 2002 roku.

Pracodawcy mają wiele obiekcji wobec kwestii zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Wynikają one np. z konieczności dostosowania miejsca pracy do możliwości pracownika, opieki nad pracownikiem, zainwestowania w urządzenia wspomagające możliwość wykonywania pracy. O przydatności do pracy osoby niepełnosprawnej winny decydować: wykształcenie, kwalifikacje zawodowe, mobilność i gotowość podjęcia pracy. Niepełnosprawność nie powinna

przekreślać zawodowych możliwości osoby niepełnosprawnej. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje osobom niepełnosprawnym pełne uprawnienia do pracy i wypoczynku, na równi z osobami pełnosprawnymi. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych to droga do otwierania możliwości korzystania z usług turystycznych przez tę grupę ludzi. Zarobione pieniądze pozwalają zrealizować turystyczne marzenia, a równocześnie poprawić swoją sprawność fizyczną. Korzystanie z turystyki to najbardziej akceptowana forma zagospodarowania wolnego czasu. Wspólny pobyt osób niepełnosprawnych z osobami pełnosprawnymi w publicznych formach wypoczynku sprzyja tworzeniu przyjaznego klimatu społecznego, tworząc niejednokrotnie długotrwałe więzi turystyczne i społeczne. Promowanie turystyki osób niepełnosprawnych wpływa na upowszechnienie wizerunku osoby niepełnosprawnej. Osoba niepełnosprawna jest takim samym uczestnikiem w działalności turystycznej jak osoba zdrowa, wymaga tylko przygotowania oferty turystycznej odpowiedniej dla jej potrzeb i możliwości poprzez opiekę, pomoc i usuwanie barier.

„Choroba, uszkodzenie fizyczne, utrata możliwości wykonywania zawodu oraz brak motywacji i współpracy powodują, że człowiek niepełnosprawny staje się klientem-pacjentem, ciągle pozostającym pod opieką fachowców: lekarzy, rehabilitantów, terapeutów, doradców zawodowych, którzy dokładają wielu starań, aby doprowadzić do adaptacji niepełnosprawnej jednostki w społeczeństwie”⁵.

Upowszechnienie turystyki osób niepełnosprawnych może prowadzić do wykształcenia w społeczności zmiany postaw względem tych osób. Problem zmiany stosunku do osób niepełnosprawnych jest trudny i konieczna jest długotrwała praca na rzecz tej idei. Częste przebywanie w grupie osób niepełnosprawnych uczestniczących w integracyjnych imprezach turystycznych czy udział w turystyczno-krajoznawczych przedsięwzięciach sprzyja zmianie postaw turystów wobec osób niepełnosprawnych. W tabeli 5 zawarto informacje na temat tego, jak zmienił się stosunek Polaków do osób niepełnosprawnych na przykładzie lat 1993 i 2000.

---

⁵ Ogólnopolski Sejmik Osób Niepełnosprawnych, *Spoleczny model niepełnosprawności*, w: „Problemy Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej” 1998, nr 1 (155), por. *Nie jesteś sam. Wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnością*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Zatrudnienia Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie, Lublin 2002.

Tabela 5

Stosunek większości Polaków do osób niepełnosprawnych w opinii respondentów w latach 1993 i 2000 (za: „Szkoła Specjalna” nr 4/2001)

Wyszczególnienie	1993 N=1264=100%	2000 N=1057=100%
Bardzo dobry	1	3
Dość dobry	38	43
Raczej dobry	37	32
Zły, niewłaściwy	15	15
Trudno powiedzieć	9	7

Źródło: M. Bieganowska, *Teoretyczny kontekst roli turystyki osób niepełnosprawnych w procesie kształtowania postaw społecznych*, w: „Szkoła Specjalna” 2001, nr 4.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zmiana stosunku do osób niepełnosprawnych następuje bardzo powoli. Wprawdzie wzrosła nieco liczba ocen „bardzo dobry” i „dość dobry”, jednak w przypadku pozostałych odpowiedzi nie odnotowano pozytywnych zmian stosunku do osób niepełnosprawnych.

Należy mieć nadzieję, że rozwój turystyki oraz różnorodność ofert i przygotowanie placówek turystycznych dla osób niepełnosprawnych pozwolą w dalszej perspektywie na stopniową likwidację barier między uprawiającymi turystykę.

2. Przygotowanie psychofizyczne osób niepełnosprawnych do uprawiania turystyki i wypoczynku

Sytuacja osób niepełnosprawnych w społeczeństwie jest bardzo trudna, ponieważ doświadczają one ograniczeń w dostępie do pracy, turystyki i wypoczynku. Z jednej strony osoby takie cierpią z powodu utratą sprawności, z drugiej zaś – muszą walczyć o wzrost poczucia wartości i użyteczności społecznej. Ważnym czynnikiem jest stosunek osób niepełnosprawnych do środowiska, rodziny, sąsiadów oraz miejsca w społeczeństwie. „Osoby niepełnosprawne powinny starać się, a niekiedy wręcz walczyć o to, by należeć do świata ludzi pełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne narażone są częściej niż osoby pełno-

sprawne na działanie stresów. Świat urządzony jest przede wszystkim dla ludzi sprawnych”⁶.

Uwagi końcowe

Osoby niepełnosprawne muszą nauczyć się radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Akceptacja społeczna jest zatem dla nich niezwykle istotna. Turystyka sprzyja nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, pozwala osobom niepełnosprawnym otwierać się na świat i jego funkcjonowanie, jak również stanowi ważną formę procesu rehabilitacji. Aktywność społeczno-turystyczna i krajoznawcza umożliwia rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych, motywując je do pokonywania wszelkich barier. Rozwój turystyki i przygotowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz powszechna akceptacja ze strony społeczeństwa umożliwią tej grupie ludzi wypoczynek, rekreację, rozwój fizyczny i umysłowy. Turystyka dla osób niepełnosprawnych to ożywienie częstokroć monotonnego życia. Tworzy ona więzi, uczy współdziałania w grupie. Instytucje świadczące usługi rehabilitacyjno-wypoczynkowe, organizacje turystyczne i stowarzyszenia działające na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez przygotowanie ofert turystycznych pod kątem potrzeb osób niepełnosprawnych uczestniczą również w procesie edukacyjno-wychowawczym. Opieka ze strony tych instytucji wpływa na zmianę osobowości osób niepełnosprawnych, przygotowując je do korzystania z różnorodnych dyscyplin turystycznych, takich jak: wczasy wypoczynkowe, wycieczki, rajdy piesze i rowerowe, obozy stałe i wędrownie, turystyka wodna. Ważnym czynnikiem kształtującym osobowość osób niepełnosprawnych jest bezpośredni kontakt z przyrodą, jej urokami i różnorodnością, co wpływa na rozwój wrażliwości i motywuje do uczestnictwa w życiu społecznym.

---

⁶ J. Kirenko, E. Sarzyńska, *Bezrobocie. Niepełnosprawność. Potrzeby*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2010, s. 8.

**THE SOCIAL NATURE OF TOURISM AND RECREATION IN THE
ACTIVATION OF DISABLED PEOPLE ON THE EXAMPLE OF WESTERN
POMERANIA**

Summary

Rehabilitation and leisure tourism in Western Pomerania is an important direction of needs realization of the disabled. Activities such as learning the world, its beauties, interpersonal contacts, being in groups, form the personality of people with disabilities and activate their attitudes towards the changing life situations. By practicing tourism for disabled, this particular group of people is provided with the opportunity to discover the factors determining the functioning of persons with disabilities in social life. This allows the preparation of tourism offers taking into account the liquidation of barriers to participation in tourism, and creates various forms of social support for disabled people.

Translated by Monika Matlegiewicz